

Využití metody Hudební elipsa Ireny Krškové v mateřské škole

Tereza Krhovská

Bakalářská práce
2022

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Tereza Krhová
Osobní číslo:	H200126
Studijní program:	B0112P300001 Učitelství pro mateřské školy
Forma studia:	Kombinovaná
Téma práce:	Využití metody Hudební elipsa Ireny Krškové v mateřské škole

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury o hudebních činnostech v předškolním vzdělávání.

Vymezení teoretických východisek zaměřených na rozvoj hudebnosti dětí předškolního věku.

Příprava sady aktivit pro děti předškolního věku s využitím metody Hudební elipsa Ireny Krškové.

Realizace a ověření sady aktivit ve vybrané mateřské škole.

Evaluace sady aktivit a zpracování doporučení pro praxi mateřských škol.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

Campbell, P. S., & Scott-Kassner, C. (2014). *Music in childhood: From Preschool through the Elementary Grades. Fourth Edition.* Boston: Schirmer.

Lišková, M. (2012). *Hudební činnosti v předškolním vzdělávání.* Praha: Raabe.

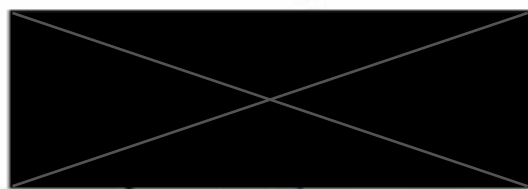
Roberts, J. C., & Beegle, A. C. (2018). *World music Pedagogy, Volume II: Elementary Music Education.* New York: Routledge.

Sedlák, F., & Váňová, H. (2013). *Hudební psychologie pro učitele.* Praha: Karolinum.

Syslová, Z. (2019). *Didaktika mateřské školy.* Praha: Wolters Kluwer.

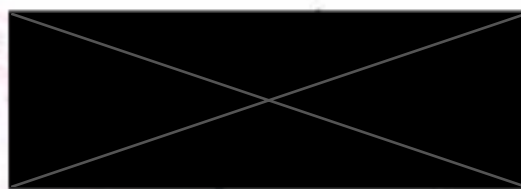
Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Libuše Jelénková, Ph.D.**
Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **12. října 2021**
Termín odevzdání bakalářské práce: **29. dubna 2022**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

L.S.

prof. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a).
V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, oписy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, učíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (f 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení f 35 odst. 3 závislá nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo učít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce má aplikační charakter, zabývá se aktivitami inspirované metodou Hudební elipsa. Cílem bakalářské práce je vytvořit aktivity vhodné pro děti předškolního věku. Teoretická část bakalářské práce je zaměřena na představení metody Hudební elipsa, její autorky Ireny Krškové a hudebních činností v předškolním vzdělávání. V praktické části je zpracována sada aktivit, která je zaměřena na základy hudební nauky pro děti předškolního věku. Aktivity byly realizovány, ověřeny a evaluovány ve vybrané mateřské škole. Z evaluace byla následně zpracována doporučení pro učitelky mateřských škol.

Klíčová slova: metoda Hudební elipsa, hudební činnost, předškolní vzdělávání

ABSTRACT

The bachelor thesis has an application character and it deals with activities inspired by the Musical Ellipse method. The aim of the bachelor thesis is to create activities suitable for preschool children. The theoretical part of the bachelor thesis is focused on the description of the method of Music Ellipse, author Irena Kršková and music activities in preschool education. The practical part deals with a set of activities that focus on the basics of music education for preschool children. The activities were implanted, verified and evaluated in selected kindergarten. Recommendations for kindergarten teachers were subsequently prepared from the evaluation.

Keywords: Musical Ellipse, musical activity, preschool education

Ráda bych poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Libuši Jelénkové Ph.D. za její odborné vedení, konzultace a cenné rady, které mi ochotně poskytovala během zpracování bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 METODA HUDEBNÍ ELIPSA	12
1.1 PRINCIPY METODY HUDEBNÍ ELIPSA	12
1.2 IRENA KRŠKOVÁ	13
2 HUDEBNÍ ČINNOSTI V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ	15
2.1 POSLECHOVÉ ČINNOSTI	16
2.2 HUDEBNĚ POHYBOVÉ ČINNOSTI.....	17
2.3 PĚVECKÉ ČINNOSTI.....	18
2.4 INSTRUMENTÁLNÍ ČINNOSTI	18
2.5 HUDEBNÍ ČINNOSTI V RÁMCOVÉM VZDĚLÁVACÍM PROGRAMU PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	19
2.5.1 Dítě a jeho tělo	19
2.5.2 Dítě a jeho psychika	19
2.5.3 Dítě a ten druhý	20
2.5.4 Dítě a společnost	20
2.5.5 Dítě a svět.....	20
3 APLIKACE PRINCIPŮ METODY HUDEBNÍ ELIPSA V MATEŘSKÉ ŠKOLE	21
II PRAKTICKÁ ČÁST	22
4 SADA AKTIVIT S VYUŽITÍM METODY HUDEBNÍ ELIPSA	23
4.1 CÍLE SADY AKTIVIT	23
5 REALIZACE SADY AKTIVIT S VYUŽITÍM METODY HUDEBNÍ ELIPSA	25
5.1 PROSTŘEDÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY	25
5.2 SUBJEKTY.....	25
5.3 ČASOVÁ NÁROČNOST	25
5.4 OBSAH AKTIVIT	25
5.5 1. AKTIVITA – CO JSOU TO TÓNY?.....	27
5.6 2. AKTIVITA – CO JE TO METRUM?.....	29
5.7 3. AKTIVITA – CO JE TO TEMPO?.....	31
5.8 4. AKTIVITA – CO JE TO RYTMUS?.....	32
5.9 5. AKTIVITA – CO JE TO HUDBA?	34
6 EVALUACE SADY AKTIVIT	36
6.1 SEBEREFLEXE.....	36
6.2 HODNOCENÍ OD UČITELKY	36

6.3	POROVNÁNÍ SEBEREFLEXE A HODNOCENÍ UČITELKOU.....	37
7	DOPORUČENÍ PRO PRAXI MATEŘSKÝCH ŠKOL	39
	ZÁVĚR	40
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	41
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	42
	SEZNAM OBRÁZKŮ	43
	SEZNAM TABULEK.....	44
	SEZNAM PŘÍLOH.....	45

ÚVOD

Hudba je ve všech svých podobách jedinečným projevem lidské kreativity. Významně ovlivňuje naše prožívání od narození až do dospělosti a je neodmyslitelnou součástí našich životů. Když jsem přemýšlela, jaké téma bakalářské práce si zvolit, hudební téma bylo pro mě jasná volba. Už od dětství se aktivně věnuji hudbě a to, co mi dělá radost, je vytváření kladného vztahu dětí k hudbě skrze hudební činnosti. Irena Kršková je vynikající pedagožka a autorka učebních pomůcek pro hudební nauku. Již za dob své povinné školní docházky na základní škole jsem měla tu čest se s jejími pomůckami setkat při hodinách hudební výchovy a do teď na ně ráda vzpomínám. I tohle bylo dalším důvodem, proč jsem si vybrala hudební téma, a to konkrétně Hudební elipsu od paní Ireny Krškové.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou část a praktickou část.

Teoretická část je rozdělena do tří kapitol. V první kapitole se věnuji metodě Hudební elipsa, principům dané metody a její autorce Ireně Krškové. Druhá kapitola je zaměřena na hudební činnosti v předškolním vzdělávání, jejich dělení a spojitosti s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání. Třetí kapitola se zabývá aplikací Hudební elipsy a obsahuje argumenty, proč je vhodná aplikace principů této metody v mateřské škole.

V praktické části jsou zpracovány aktivity inspirované metodou Hudební elipsa, vlastní reflexe a hodnocení od učitelky. Sebereflexi i hodnocení od učitelky následně porovnávám. V závěru práce jsou zpracovány doporučení pro praxi mateřských škol.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 METODA HUDEBNÍ ELIPSA

V této kapitole se věnuji metodě Hudební elipsa a její autorce Ireně Krškové. Vysvětluji principy této metody a zmiňuji se o životě autorky. Hudební elipsa je určena pro děti předškolního věku v mateřské škole. V této metodě se propojuje hudba se zpěvem, děti se hravou formou seznamují se základy hudební nauky, ale také procvičují barvy či geometrické tvary.

1.1 Principy metody Hudební elipsa

Jak už jsem zmínila, tato metoda propojuje hudbu se zpěvem a základy hudebních znalostí, které si děti osvojují pomocí speciálních pomůcek vytvořené k této metodě. Jedná se o šlapací noty a zvonečky naladěné na tóny hudební stupnice (C, D, E, F, G, A, H), rozdělené podle barev duhy – děti si tedy mohou tón zapamatovat i pomocí barvy. K této metodě je vytvořena také tabule, se kterou se během aktivit aktivně pracuje. Na této tabuli je rozepsaný rytmus písniček nebo pořekadel pomocí obrázků a kuliček, které si děti mohou vytleskat, vydupat či zazpívat.

Metoda Hudební elipsa není z hlediska obecné didaktiky metodou, ale spíše koncepcí. Podle Syslové (2019, s. 153) „vzdělávací metody můžeme chápat jako základní didaktické kategorie, které působí jako uspořádaný systém vyučovacích činností učitele a učebních aktivit dítěte, které směřují k dosažení výchovně-vzdělávacích cílů.“ V případě Hudební elipsy je metoda pouze názvem pro tuto koncepci, kterou tak však nazvala sama autorka. Dále tento název koncepce byl inspirován také doktorkou Marií Montessori, která zjistila, že elipsa je velmi vhodný tvar pro vyjádření dynamiky i zklidnění dětí. Elipsa je útvar, který má dvě ohniska, proto než kruh je pro chůzi vhodnější elipsa (kruh má jeden střed, což by mohlo mít za následek zatočení hlavy). Dvoustředovost tvaru elipsy způsobuje rotaci energií, tudíž nezpůsobuje pocit závratě. Směr chůze se může v průběhu poslechu hudby měnit, není striktně daný. Tento oválný tvar přirozeně vede děti k tomu, aby zpomalovaly a hlídaly si koordinaci těla.

Hudební elipsa Ireny Krškové navazuje na její práci a pomůcky, které jsou určené dětem předškolního věku a vznikla během pedagogického výzkumu, který Irena Kršková prováděla v roce 1997 až do roku 1999. Daný výzkum byl zaměřen na výuku dětí od čtyř let v mateřské škole s použitím speciálních hudebních pomůcek, které vytvořila pro výuku přípravné hudební nauky. Výuka podle této metody u dítěte rozvíjí veškeré hudební předpoklady a pěstuje u něj kladný vztah k hudbě.

1.2 Irena Kršková

Irena Kršková (rozená Buržáková) se narodila 8. května 1932 jako nejstarší ze tří dcer Ferdinanda Buržáka a Marie Buržákové. Je emeritní ředitelkou Základní umělecké školy v Potštátě a autorkou učebních pomůcek určené pro děti a výuku hudební výchovy.

Hudba paní Irenu Krškovou doprovází již od dětství, jelikož pocházela z hudebně založené rodiny, kde téměř všichni měli hudební nadání. I když ji už v té době doprovázely obtížné finanční a zdravotní podmínky, od hudby ji to neodradilo a v roce 1954 ukončila studium učitelství hudby v Olomouci – obor Hra na klavír. Během studia vytvořila se svými sestrami kroužek, který byl zaměřen na zpěv a tanec. Téhož roku nastoupila v Hudební škole v Uničově jako učitelka klavíru a hudební nauky. Působila zde celkem dva roky.

V letech 1956 až 1962 působila v Olomouci, v Hranicích a posléze v Potštátě, kde poskytovala soukromé hodiny klavíru a hry na akordeon. Později zastávala místo varhanice a vedla na základní škole pěvecký sbor, kde se poté stala sbormistryní. Následně založila v Potštátě další dva pěvecké sbory, pěvecký sbor Sluníčko a smíšený pěvecký sbor Mír. V lednu roku 1966 provedla průzkum u potštátských dětí, díky kterému později začala budovat pobočku Lidové školy umění (dále jen LŠU) v Potštátě a stala se zde vedoucí. Vyučovala hru na klavír, sborový zpěv, hru na akordeon a přípravnou hudební výchovu. Až v roce 1973 se pobočka LŠU v Potštátě rozšířila na čtyři učitelské úvazky. V Potštátě i okolí pořádali výchovné koncerty, kde vystupovali sólisté i pěvecké soubory s dechovým souborem či akordeonovým souborem. Tato vystoupení měla velmi značnou interpretační úroveň. (Hasalíková, 2015)

Irena Kršková absolvovala několik kurzů v zahraničí, např. třídní kurz hudební výchovy při Orffově institutu v Salzburku nebo dvoutýdní uměleckou univerzitu v maďarském městě Ostřihomi. Díky těmto kurzům se stala propagátorkou Orffova a Kodályho systému hudební výchovy. V letech 1968-1972 vystudovala dálkově na konzervatoři v Ostravě dva obory – hru na klavír a dirigování. V roce 1970 se provdala za archiváře a historika PhDr. Ivana Kršku, který měl pro paní Irenu velké pochopení, jelikož sám pocházel z hudebně založené rodiny. Dodnes je paní Irena Kršková velmi aktivní – každý rok pořádá Potštátský houslový klíč, kde představuje svoje hudební pomůcky a učí, jak s nimi správně pracovat.

Irena Kršková vytvořila dlouhý seznam pomůcek a učebnic, které jsou zaměřeny na výuku hudební výchovy. Mezi pomůcky můžeme zařadit např. noty pro nácvik rytmické chůze, hmatu a sluchu nebo cvičebnici „*Se Sněhurkou k hudbě*“, která je určena pro děti již od tří

let. Motto Ireny Krškové dle jejich materiálů by tedy mohlo znít „*Intenzivně, snadno, trvale, krok za krokem – rok za rokem*“. Didaktická hodnota pomůcek Ireny Krškové je zdokumentována oceněním v různých soutěžích pedagogické tvořivosti. (Kršková, 2018, online)

2 HUDEBNÍ ČINNOSTI V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ

V této kapitole se zaměřuji na hudební činnosti v mateřské škole a jejich kategorie – poslechové činnosti, hudebně pohybové činnosti, pěvecké činnosti a činnosti instrumentální a jejich zastoupení v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání.

V předškolním vzdělávání má hudba a hudební činnosti nezastupitelné místo. Tyto činnosti navozují pozitivní atmosféru, pomáhají k uvolnění psychického napětí a relaxaci. Hudbou můžeme děti také zklidnit či motivovat a aktivizovat k dalším činnostem. Při dobrém vedení hudebních aktivit dochází k pozitivnímu ovlivňování vývoje dítěte. V mateřské škole se zaměřujeme na takzvanou elementární hudební výchovu – to znamená, že se věnujeme zejména nejjednodušším prvkům muzicírování, které, byť třeba postupem času, zvládnou všechny děti.

Podle Daniela (2010, s. 5) „*se člověk rodí s určitými vlohami, na jejichž základě si pak hudebními činnostmi rozvíjí hudební schopnosti*“. Spontánní projevy dětské hudební tvořivosti, jako je vymýšlení popěveků a říkadel, jsou v předškolním věku jakousi samozřejmostí, avšak pokud se těmto projevům dostatečně nevěnujeme a nerozvíjíme je, může docházet k jejich ustávání nebo až vymizení. Nicméně pokud budeme u dětí správně a kvalitně vést hudební činnosti (učit děti základy hudební výchovy), můžeme tyto schopnosti podchytit a bohatě rozvíjet. Hudební činnost, stejně jako veškerý pohyb, má reflexní základ a je zprostředkována nervovou soustavou. Za hudební činnost považujeme „*vlastní komunikaci jedince s hudbou, která probíhá ve sféře percepční, reprodukční či produkční a je charakterizována nejen psychickými, ale i behaviorálními obsahy*“ (Sedlák, 2013, s. 48). Hudební představitost a fantazie nebyla v dřívější hudební výchově vůbec zahrnuta. Pro hudbu a hudební činnosti jsou důležité především dvě funkce lidské psychiky, a to paměť a fantazie. Kvalita paměti je u všech jedinců rozdílná. Jednomu dítěti může stačit pouhý jeden poslech písně k zapamatování si její melodie, jiné dítě stejnou melodii může slyšet několikrát, avšak stále bude mít problém ji reprodukovat. Miendlarzewska a Trost (2014) však uvádí, že děti, které prochází hudební přípravou, mají lepší verbální paměť.

Činnost můžeme chápat v širším slova smyslu jako projev člověka, který mu je nejvlastnější a je základem jeho vývoje. Již od nejútlejšího věku dětí je nutné u dětí podporovat kladný vztah k hudbě. V mateřské škole vedeme děti k elementární hudební výchově, což znamená, že se věnujeme nejvíce jednoduchým prvkům hudby tak, aby je zvládly všechny děti. Tradičně se v hudební výchově kladl důraz pouze na jednotlivé hudební činnosti – především

na pohyb, zpěv poslech a hru na nástroje. Hlavním problémem byly neměnné postupy, kterými se činnosti vedly a mnohdy také absence kreativního přístupu, který je pro hudební činnosti nezbytný. Současný rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání nechává daleko více prostoru hudebním činnostem, než tomu bylo předešlé roky. Vychází ze skutečných potřeb dítěte a jeho věkových a psychických odlišností. (Lišková, 2012) Vše však záleží i na učiteli a jeho osobnosti a zodpovědnosti k hudebním činnostem. Je potřeba klást důraz na všestranné a hudební vzdělání učitele, aby věnoval v mateřské škole dostatek pozornosti hudebnímu rozvoji dětí právě skrze hudební činnosti. Miendlarzewska a Trost (2014) uvádí, že správné načasování hudební iniciace v důsledku citlivých období vývoje dítěte mohou mít pozitivní účinky na kognitivní vývoj dítěte. Zejména poukazují na motivaci, odměnu a sociální kontext, což jsou důležité, avšak nejvíce opomíjené faktory ovlivňující dlouhodobý přínos hudebních činností.

Hudební činnosti dělíme do čtyř kategorií – činnosti poslechové, hudebně pohybové, pěvecké a instrumentální. Všechny tyto oblasti naplňují mnohé cíle ve všech pěti oblastech, které jsou obsaženy v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. K těmto činnostem neodmyslitelně patří i výrazové prostředky hudebního projevu. Mezi ně řadíme melodii, metrum, rytmus a harmonii. Rytmus je z hlediska historického i estetického podřazen právě melodii a harmonii. (Jurkovič, 2012) Metru a rytmu se věnuji v praktické části práce. Rytmus vnáší do hudby pořádek, jelikož se jedná o pravidelnou pulzaci. U dětí rytmus vyvolává přirozené pohybové reakce, kdy se například při poslechu výrazných rytmických skladeb začnou i spontánně pohybovat do rytmu. Základem rytmu je však metrum, které udává metrické členění všech skladeb. (Raková et al., 2016)

2.1 Poslechové činnosti

Zvuk je základem hudby a můžeme jim nazývat vše, co slyšíme. Všechny takové zvuky je možné dělit na dvě skupiny, a to zvuky nehudební (což jsou např. hluky, šumy či šramoty) a zvuky hudební, jenž nazýváme tóny. Tón je nejmenším prvkem hudebního díla a má celkem čtyři základní vlastnosti, a to délku, výšku, sílu a barvu. Délku a výšku tónu můžeme znázornit v notovém zápisu, sílu a barvu znázorňujeme graficky či pomocí slovních označení. (Grigová, 2020)

Poslech hudby je nejvíce opomíjenou hudební činností. Dětem prostřednictvím poslechu hudby pomáháme vytvářet kladný vztah k hudbě jako takové, ale také obohacujeme jejich citový život. Děti se s hudbou dostávají do styku již velmi brzy – nejdříve začne dítě vnímat

hlasy svých nejbližších, poté začne rozeznávat různé zvuky, které se snaží postupem času samo rozezvučet a napodobit. (Lišková, 2012) Poslech hudby by se měl podle Robertse (2018, s. 18) dělit na tři dimenze, a to na pozorné naslouchání, angažované naslouchání a aktivní naslouchání. Všechny tyto dimenze by měly být podpořeny hudebními nahrávkami či videi. Pozorné naslouchání je dimenze, ve které děti poslouchají krátký hudební výběr, který může být i z jiné kultury či složen z více žánrů. Při angažovaném naslouchání mohou děti tleskat, zpívat či hrát určitý rytmický vzor na lehkoovladatelných hudebních nástrojích. Třetí dimenze, aktivní naslouchání, se podobá naslouchání angažovanému, avšak už se jedná o náročnější úroveň naslouchání a vyžaduje pečlivě připravený plán. Učitel musí vybrat takovou hudební nahrávku, která odpovídá úrovni dovednosti dětí, aby mohly provést celý nebo alespoň většinový výběr ve snaze jej co nejlépe replikovat. Aktivní naslouchání je důležité i při nácviu písně. (Roberts & Beegle, 2018)

Pokud posloucháme hudbu již od raného dětství, lépe si pak můžeme osvojovat základní intonace hudební kultury a získávat k ní jistý citový vztah. Cílený poslech hudby má silný stimulační význam. Proto je potřebné, aby se dětem předškolního věku dostalo dostatek hudby v celé její rozmanitosti a aby se fixovala určitá pravidla a představitost při známých písních, na kterých bude vybudován hudební svět každého jedince. Naším hlavním cílem je naučit děti vnímat hudbu kvůli její kráse a jedinečnosti, a aby v rámci svých možností hudbě co nejlépe porozuměly. (Daniel, 2010) Poslech hudby vyžaduje určité percepční schopnosti, jako je sluchová paměť či rozlišení výšky tónu. (Miendlarzewska & Trost, 2014)

2.2 Hudebně pohybové činnosti

Pohyb patří mezi nejpřirozenější projev člověka. Hudebně pohybové činnosti přispívají ke správnému držení těla a kultivovanosti pohybu, a díky nim se u dětí rozvíjí nejen motorika, ale i koordinace pohybů. Hudebně pohybové činnosti podporují zdravý vývoj dětí a správné držení těla. Spoustu činností je zaměřeno na cviky, které slouží k uvolnění svalstva a lepší koordinaci pohybů. Z hlediska hudebního jsou tyto činnosti významné pro rozvíjení rytmicko-metrického cítění dětí.

Nedílnou součástí hudebně pohybových her je i hra na tělo. Díky tomuto druhu hry se u dětí rozvíjí současně jemná motorika s koordinací pohybů, paměť a schopnost dětí reagovat na to, co vidí nebo slyší. Pomocí hry na tělo se procvičuje i prostorové vnímání pomocí termínů nad, pod, vedle apod. Platí zde, že ruce a nohy jsou nejjednodušším hudebním nástrojem, proto je hra na tělo takovým předstupněm k instrumentálním činnostem, především ke hře na dětské lehkoovladatelné nástroje. (Lišková, 2012)

2.3 Pěvecké činnosti

Pěvecké činnosti jsou jedny z nejsnáze realizovatelných hudebních činností v mateřské škole a dají se provádět téměř kdykoliv během dne. Písnička může sloužit jako motivace k připravené činnosti nebo navození správné nálady k pohybu či odpočinku. Není to však vždy jen o pouhém zpívání písní, ale i o propojení dechových cvičení s rozezpíváním. Pro dětský vývoj je zpěv nepostradatelnou součástí každodenního života v mateřské škole. (Kubecová, 2017)

Zpěv, stejně jako řeč, je přirozeným lidským projevem. Díky zpěvu dochází u dětí k celkovému rozvoji jejich muzikálnosti a podporuje se sebevědomí dětí. Pomocí zpěvu můžeme u dětí cvičit paměť, pozornost a podpořit rozvoj představivosti. Za pomoci pěveckých činností se u dětí podporuje jejich sebevědomí a dochází k překonávání komunikačních bariér. Při zpěvu je pro děti nejdůležitější vlastní prožitek, pocit jistoty a sounáležitosti. (Lišková, 2012)

Vždy je důležité dbát na tónový rozsah, který závisí na fyziologických a pěveckých možnostech dětí. Nejvhodnější a zároveň nejjednodušší je zpívání ve dvou až tří tónovém rozsahu, což jsou například říkadla, které stojí na principu opakování. Maximální tónový rozsah písní by neměl překročit kvintu, což je pět tónů. Co se týče melodické obtížnosti, vhodné jsou lidové písně, které obsahují stupnicové chody (nejlépe sestupné) a jsou durového charakteru. (Lišková, 2012)

2.4 Instrumentální činnosti

Instrumentální hra je typická již pro děti raného věku. Pokud dítě rozezvučí chrastítka nebo začíná manipulovat se znějícími hračkami, můžeme to považovat za tzv. předstupeň hry na nástroj. Cílem hry na hudební nástroj není takový, že dítě má vše bezchybně zahrát, ale mělo by mít ze hry a samotného procesu hry radost. Hra na hudební nástroje plní totiž i mimohudební funkce, jako je např. vzájemná tolerance či rozvoj sociálního citění. Dítě se učí kooperaci a sounáležitosti v dětském kolektivu. Prostřednictvím hry na hudební nástroje mohou děti neverbální cestou vyjádřit své vlastní myšlenky a pocity. Pomocí instrumentálních činností podněcujeme jejich sluchový rozvoj a utváříme v nich smysl pro metrum. (Lišková, 2012)

Manipulace se znějícími hračkami mají pro děti předškolního věku význam v objevování poutavých zvuků a zdokonalování sluchového vnímání. Při hře na lehko ovladatelné nástroje můžeme dětem zprostředkovat základní poznatky o hudbě, jako je např. rozlišování tónu a

zvuku či dynamických kontrastů (více – méně, silně – slabě apod.). K umožnění seznámení se s výškou tónů nám mohou pomoci melodické nástroje, nejlépe klavír. Děti rozlišují tóny na hluboké a vysoké. K tomu nám může dopomoci i to, že si děti představí pod hlubokým tónem „medvěda“, a pod vysokým tónem „ptáčka“.

Pro děti v mateřské škole jsou vhodnější spíše rytmické nástroje než nástroje melodické. Velmi vhodné jsou hrací roury, takzvané boomwhackery, kdy každá roura je naladěná na určitý tón hudební stupnice. Podobně tak můžeme využít i zvonky z laděné řady. (Růžičková, 2017)

2.5 Hudební činnosti v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) klade důraz na celkový rozvoj osobnosti po fyzické i psychické stránce. Hudební činnosti si kladou za úkol obě tyto stránky propojit a rozvíjet. Vzdělávací obsah RVP PV je rozčleněn do celkem pěti interakčních oblastí, a to biologické (dítě a jeho tělo), psychologické (dítě a jeho psychika), environmentální (dítě a ten druhý), sociálně-kulturní (dítě a společnost) a environmentální (dítě a svět). (MŠMT, 2021)

Hudební činnosti, jako je zpěv, pohyb, poslech a hra na instrumentální nástroje se během hudebních aktivit vzájemně prolínají a až na výjimky lze tyto činnosti zařadit do všech vzdělávacích oblastí RVP PV. I když se může jednat o tutéž činnost, lze na ni nahlížet i z jiných úhlů pohledu.

2.5.1 Dítě a jeho tělo

Tato vzdělávací oblast je zaměřena na zdravý psychický a fyzický vývoj jedince pomocí zdravého životního stylu a pohybových aktivit, neboť díky nim pěstujeme u dětí pohybovou koordinaci, rozvíjíme hrubou motoriku a dbáme na správné držení těla. Tomu se můžeme věnovat například při zpěvu. Věnujeme se rovnému postoji těla a správnému vedení dechu pomocí dechových cvičení či hlasové hygieně. K relaxaci a uvolnění těla můžeme využívat poslech hudby či zvuků přírody.

2.5.2 Dítě a jeho psychika

Oblast dítě a jeho psychika má několik podoblastí. První podoblastí je jazyk a řeč, která se zaměřuje na rozvoj komunikativních dovedností dětí a můžeme sem zařadit i verbální a

neverbální komunikaci. Při zpěvu dbáme na správnou artikulaci, a to pomocí melodizací říkadel, artikulačně rytmických cvičení či hrou na ozvěnu. Neverbální komunikaci můžeme rozvíjet spojením poslechu hudby a pohybové improvizace, prostřednictvím kterým děti svým vlastním tělem mohou vyjadřovat své pocity za doprovodu hudby.

Další podoblastí je představivost a fantazie, se kterou souvisí i paměť dětí. Všechny hudební činnosti jsou svým principem zaměřeny na rozvíjení představivosti a podporu paměti. Pomocí her, jako je například hra na otázku a opověď či melodizace vět, vedeme děti k tvořivosti a během nácviku textů písní cvičíme paměť dětí. Také můžeme využít hru na nástroj, u kterého budeme využívat pentatonickou řadu (řada pěti tónů hudební stupnice).

Poslední podoblast je zaměřena na citovou stránku dětí a jejich sebepojetí. Týká se také prožitků a estetického cítění. Poslech hudby navozuje různé emoční prožitky s ohledem na žánr hudby. Se zpěvem je to totožné – prostřednictvím zpěvu se u dětí rozvíjí empatie a sebevědomí.

2.5.3 Dítě a ten druhý

V této oblasti se klade důraz na vytváření pozitivních vztahů ke svému okolí i k sobě samému. Společným zpěvem můžeme děti vézt ke vzájemné toleranci a spolupráci. K utváření kladných vztahů mohou také pomoci různé taneční hry či hudebně pohybové hry, jako je například známá hra na sochy či na zrcadlo.

2.5.4 Dítě a společnost

Předposlední vzdělávací oblastí je oblast, která se zaměřuje na socializaci, společenské a morální hodnoty a kulturní tradice. Zaměřuje se také na vnímání estetických hodnot. Zpěv lidových písní zahrnuje hned několik částí, a to tradice, kulturu a společenské hodnoty, jelikož je možné písně propojit s tradičními tanci regionu, ve kterém se mateřská škola nachází.

2.5.5 Dítě a svět

Poslední oblast se zaměřuje na elementární poznatky o okolním světě, se kterými se děti seznamují. Může se jednat o životní prostředí a jak se k němu odpovědně chovat. Děti se mohou seznámit s různými etnickými skupinami pomocí výběru písní, jako jsou například romské písně či indiánské popěvky. Opět k těmto písním můžeme zařadit pohybovou improvizaci dětí.

3 APLIKACE PRINCIPŮ METODY HUDEBNÍ ELIPSA V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Četné způsoby, jakými se děti zapojují do hudby, podtrhují její přitažlivost a důležitost. Existuje několik funkcí hudby, které jsou důležité pro všestranný rozvoj dětí pomocí hudebních činností. První z nich je emocionální vyjádření – uvolnění emocí a vyjádření pocitů. Děti mohou ze sebe uvolnit vztek, smutek a emoční napětí či projevit radost, nadšení, a to pomocí tance nebo zpěvu. Další funkcí hudby je estetický prožitek, který je důležitý pro emocionální prožívání a umělecký zážitek dětí. Využití hudby jako rozptýlení a zábavy je důležité pro zpestření či doplnění různých činností během dne. Fyzická aktivita je také nedílnou součástí všech hudebních činností. Můžeme sem zařadit tanec, různé poskoky, přeskakování, tleskání či dupání. Správný výběr hudby může vést ke kvalitní motivaci před činnostmi či ke zklidnění a relaxaci na konci aktivit. (Campbell & Scott-Kassner, 2014)

Podstatou metody Hudební elipsa je přinést nové prvky a hudební inspiraci do mateřských škol a školských zařízení za pomoci vytvořených pomůcek Ireny Krškové. Mezi didaktické materiály potřebné k Hudební elipse můžeme zařadit kobercovou širokou lepicí pásku, kterou vždy vytvoříme na koberci tvar elipsy, po které budeme s dětmi chodit, dále určitě Orffovy nástroje (např. bubínky, ozvučná dřívka, tamburíny apod.) a klavír, který nám bude sloužit téměř u všech aktivit. Dále nesmím zapomenout zmínit speciální pomůcky navržené Irenou Krškovou přímo pro danou metodu Hudební elipsa – jsou to šlapací noty, zvonečky naladěné na tóny hudební stupnice, které jsou rozděleny podle barev duhy a speciální tabuli, kde jsou znázorněné pomocí obrázků a kuliček písničky, které s dětmi můžeme zpívat.

Šlapací noty, které jsou využitelné nejen pro tuto metodu Ireny Krškové, jsou dostatečně velké a umožňují prohlubování uvědomělé hudební nauky, a to už i pro děti, které rozeznají tón od ticha. Tyto noty můžeme využít v téměř všech hudebních činnostech v mateřské škole pro výcvik rytmické chůze, sluchu či nácviku písni. Veškeré pomůcky můžeme barevně propojit (např. všechny pomůcky, které se vážou k tónu C, jsou červené), a tudíž budou pro děti lépe zapamatovatelné. Pro děti je však nejdůležitější prvně pomůcky rozlišovat pomocí barev a až postupem času je možné postupně pomůcky rozdělovat podle názvů tónů hudební stupnice. Mimo to je možné i pomůcky rozlišovat pomocí čísel – např. tón C je prvním tónem hudební stupnice, tudíž jej můžeme chápat jako číslo 1 a spojit jej s červenou barvou. Totéž můžeme udělat se všemi ostatními tóny, barvami a číslicemi.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 SADA AKTIVIT S VYUŽITÍM METODY HUDEBNÍ ELIPSA

Praktická část mé bakalářské práce se zabývá vytvořením sady hudebních aktivit inspirované Hudební elipsou. Po ověření této sady je zhodnotím a sepíšu doporučení pro praxi mateřských škol. Cílem dané sady aktivit je přiblížit principy metody Hudební elipsa a seznámit děti hravou formou se základy hudební nauky. Tato sada hudebních aktivit může dále posloužit jako inspirace k využití metody Hudební elipsa v mateřské škole či seznámení s pomůckami Ireny Krškové.

Jelikož pracuji s dětmi v základní umělecké škole, mám k hudbě a hudebním činnostem velmi blízko. Tyto aktivity jsem tudíž volila i na základě zkušeností z mé praxe, a to také s pomůckami Ireny Krškové, se kterými se běžně v praxi setkávám.

Během realizace aktivit doporučuji dětem chodit bez bot, aby cítily pod chodidly povrch pásky a lépe vnímaly tvar elipsy. Navíc se celou dobu budeme pohybovat po koberci. Elipsy by měla být volně přístupná, ale během aktivit na ni není třeba brát zřetel.

Aktivity na sebe navazují a jejich začátek a konec je vždy totožný. Na začátku aktivit se děti rozprostřou na linii elipsy, po které budou bosé chodit za doprovodu relaxační hudby. Chůze trvá většinou tři až pět minut, podle naladění dětí a potřeby zklidnění. Poté se zastavíme a přivítáme se krátkou písničkou „Dobré ráno, dobrý den, dneska máme krásný den“. Děti se následně posadí do tureckého sedu (stále se nacházíme ve tvaru elipsy) a povíme si, co nás dnes čeká. Poté probíhá hudební aktivita.

Na konci aktivit se opět vrátíme do tvaru elipsy a děti mají na výběr, zda se posadí nebo si lehnou. Pustíme jim opět relaxační hudbu (např. přírodní hudbu – déšť, zpěv ptáků apod.), během které si děti zavřou oči a povídáme jim příběh, který se snaží vnímat a zapamatovat si. Poté si sedneme a bavíme se o zvucích a příběhu, který jsme slyšeli. Následně je prostor pro zpětnou vazbu dětí – posíláme si mezi sebou takzvaný „elipsoid“, což může být jakýkoliv předmět či hračka, kterou si děti na začátku týdne zvolily, a můžou říct, co se jim dnes líbilo nebo naopak nelíbilo, jak se cítily. Pokud dítě nechce nic říct, může poslat elipsoid dalšímu dítěti.

4.1 Cíle sady aktivit

Cílem bylo vytvořit sadu hudebních aktivit inspirované Hudební elipsou a poté tuto sadu realizovat ve vybrané mateřské škole. Po realizaci následovala evaluace sady aktivit, a to

pomocí sebereflexe, hodnocení od učitelky a následném porovnání připomínek, které vedly pro vytvoření doporučení k praxi mateřských škol.

5 REALIZACE SADY AKTIVIT S VYUŽITÍM METODY HUDEBNÍ ELIPSA

5.1 Prostředí mateřské školy

Vybraná mateřská škola, ve které byla realizována sada aktivit, se nachází ve Zlínském kraji v okrese Uherské Hradiště. Tato škola je dvoupodlažní, celkem se zde nachází sedm heterogenních tříd. Během realizace sady aktivit byly zapojeny pouze děti předškolního věku (od pěti do sedmi let). Výhodou mateřské školy bylo to, že všechny třídy jsou heterogenní a děti jsou zvyklé i na ostatní děti z jiných tříd. Během aktivit se menší děti přesunuly právě do jiné třídy, aby při realizaci aktivit byly přítomné ve třídě pouze předškolní děti. Aktivity probíhaly v herně, kde je k dispozici koberec, klavír a velký otevřený prostor pro hru. Mateřská škola měla k dispozici Orffovy nástroje, které jsem si zapůjčila a využila téměř u všech aktivit.

5.2 Subjekty

Ve třídě, ve které jsem realizovala vytvořenou sadu aktivit, se nachází 26 dětí, předškolních dětí zde bylo celkem šestnáct, z toho devět kluků a sedm holek.

Během realizace aktivit bylo přítomno všech šestnáct dětí. Danou třídu navštěvuje i chlapec, u kterého bylo diagnostikováno ADHD, avšak ve spolupráci s ním nebyl problém, do aktivit se bez donucení sám zapojoval. Občas však během poslechu relaxační hudby a chůze po elipse schválně chodil mimo elipsu či do protisměru, ale nikdy to nemělo dlouhé trvání a ostatní děti tím nijak nevyrušoval.

5.3 Časová náročnost

Aktivity byly realizovány po dobu jednoho týdne ve vybrané mateřské škole. Každá aktivita měla trvání 25 až 30 minut. Začátek aktivit byl vždy totožný a měl trvání zhruba pět minut, stejně tak trvalo i na konci aktivit zklidnění a zpětná vazba dětí. Po každé aktivitě jsme se s paní učitelkou bavily ohledně záznamového archu, který během aktivit vyplňovala a řešily jsme připomínky a doporučení k aktivitě.

5.4 Obsah aktivit

V této tabulce u každé aktivity uvádím cíl jak v jazyce učitele, tak i dítěte, dále organizační formu, potřebné pomůcky k dané aktivitě a použité metody.

Tabulka 1 Obsah aktivit

NÁZEV AKTIVITY	CÍL v jazyce učitele	ORGANIZAČNÍ FORMA	PROSTŘEDKY, POMŮCKY	METODA
	CÍL v jazyce dítěte			
Co jsou to tóny?	Podpořit sluchové vnímání dětí Dokázat sluchově rozlišit tóny a zvuky	Řízená činnost	Široká lepicí páska, šlapací noty, klavír, boomwhackery	Dovednostně- praktická (návuk písně, poslechové činnosti)
Co je to metrum?	Podpořit užívání smyslů (zrak, sluch) Dokázat vnímat a rozlišovat pomocí zraku a sluchu	Skupinová výuka	Široká lepicí páska, dva různé druhy ovoce, talíře	Názorně-demonstrační (ukázka aktivity) Dovednostně- praktická (rytmické cvičení)
Co je to tempo?	Podpořit koordinaci těla a pohybů Dokázat sladit pohyb s hudbou	Řízená činnost	Široká lepicí páska, ozvučná dřívka, klavír	Dovednostně- praktická (poslechové cvičení)
Co je to rytmus?	Podpořit koordinaci těla a pohybů Dokázat sladit pohyb s rytmem a hudbou	Řízená činnost	Široká lepicí páska, šlapací noty, ozvučná dřívka, triangl, klavír	Dovednostně- praktická (rytmické cvičení)
Co je to hudba?	Osvojit si práci s jednoduchými hudebními nástroji Dokázat zacházet s jednoduchými hudebními nástroji	Skupinová výuka	Široká lepicí páska, Orffovy nástroje, pastelky, papír A1	Názorně-demonstrační (ukázka aktivity) Produkční (hra na nástroje)

5.5 1. AKTIVITA – CO JSOU TO TÓNY?

V této aktivitě se zaměřuji na seznámení dětí se zvuky, snažíme se je dokázat rozlišit na zvuky hudební (tóny) a nehudební. Také zkusíme rozlišení hlubokého a vysokého tónu pomocí melodického nástroje – klavíru.

Každá aktivita je zahájena písničkou Dobré ráno („*Dobré ráno, dobrý den, dneska máme krásný den.*“) viz příloha I.

Téma – Co jsou to tóny?

Cíl v jazyce učitele – Podpořit sluchové vnímání dětí

Cíl v jazyce dítěte – Dokázat sluchově rozlišit tóny a zvuky

Organizační forma – řízená činnost

Metoda – dovednostně-praktická (návuk písničky, poslechové činnosti)

Prostředky a pomůcky – široká lepicí páska, klavír, boomwhackery

Na začátku děti pro správné naladění a zklidnění chodí pomalu po elipse za doprovodu relaxační hudby. Následně si stoupneme kolem elipsy a přivítáme se písničkou Dobré ráno, dobrý den. S dětmi se pak posadíme do tureckého sedu a povíme si o tom, co nás dnes čeká. Aktivita je zaměřena na to, aby děti dokázaly rozlišit hudební a nehudební zvuk. Začneme nejdříve se zvuky všeobecnými, jako je např. hluk z ulice, tlesknutí, šramocení apod. Následně dětem zahrajeme různé tóny na klavíru a zazpíváme kousek písničky. Ptáme se, který zvuk je podle nich hudební a který nehudební a následně zvuky názorně zkusíme.

Poté nastává čas na aktivitu s boomwhackery. Děti si mohou stoupnout do kruhu či do řady a rozdáme každému jeden boomwhacker. Rozdělujeme je postupně podle hudební stupnice (C,D,E,F,G,A,H,C), ale prozatím to dětem neříkáme, protože děti budou nejdříve reagovat na barvy (každý boomwhacker je naladěný na jiný tón hudební stupnice a má jinou barvu). Děti mají mezitím prostor si boomwhacker osahat, zkusit si s ním bouchnout jemně o dlaň, případně o zem. Následně se posadíme za klavír, děti zůstanou v kruhu (nebo v řadě) na koberci a budeme říkat barvy – pokud zavoláme „Červená!“ a dotyčné dítě má červený boomwhacker, bouchne jemně o dlaň, aby udělal zvuk. My víme, že červený boomwhacker je naladěný na tón C, tak jej zahrajeme na klavíru. Ostatní děti poslouchají a kontrolují, zda tón zní stejně. Několikrát můžeme zahrát špatný tón a zkontrolovat si, zda to děti uslyší a opraví nás. Nejdříve můžeme vyvolávat po jednom (jednu barvu), poté můžeme zkusit

různé kombinace: „Červená, žlutá a zelená zahraje teď!“ Děti si mohou během aktivity boomwhackery mezi sebou několikrát vyměnit.

Na závěr jsme si opět sedli do elipsy a poslali si proti směru hodinových ručiček elipsoid (míček) a každé dítě mohlo, ale nemuselo říci, co se mu dnes nejvíce líbilo nebo co se mu naopak nelíbilo.

Obrázek 1 Boomwhackery

Obrázek 2 Hudební zvonky

5.6 2. AKTIVITA – CO JE TO METRUM?

V této aktivitě se zaměřuji na pravidelné počítání do dvou a do čtyř pomocí pochodování. Hudební hra je zaměřena na práci ve skupině. Rozlišujeme tleskání a dupání pomocí dvou druhů ovoce.

Téma – Co je to metrum?

Cíl v jazyce učitele – podpořit užívání smyslů (zrak, sluch)

Cíl v jazyce dítěte – dokázat vnímat a rozlišovat pomocí zraku a sluchu

Organizační forma – skupinová výuka

Metoda – názorně-demonstrační (ukázka aktivity), dovednostně-praktická (rytmické cvičení)

Prostředky a pomůcky – široká lepicí páska, dva různé druhy ovoce, talíře

Dětem nejprve pustíme klidnou hudbu a budou chodit po elipse. Poté se přivítáme písničkou „Dobrý den“, kterou jsme se naučili předešlý den a sedneme si tureckého sedu. Zůstaneme sedět v elipse a začneme tleskat a říkat: „Jak-se-máš?“ a dítě vytleská např. „DO-BŘE“ nebo „NIC-MOC“. Pak můžeme pokračovat např. v otázkách „Jak-se-jme-nu-ješ?“ a dítě vytleská své jméno, např. „BA-RUN-KA“. Klademe dětem různé otázky (podle naladění).

Následně dětem donesu do středu elipsy čtyři talíře a ovoce. Zeptám se, zda tyto dva druhy ovoce (jablka a pomeranče) znají. Vysvětlíme dětem, že kdykoliv bude pomeranč na talíři, tak to znamená tlesknutí, a když bude na talíři jablko, tak to bude znamenat dupnutí. Názorně si s dětmi vyzkoušíme tlesknout a dupnout. Nejdříve jsem jim na talíře dávala pouze jeden druh ovoce, aby pochopily princip hry, poté oba dva druhy. Příklad – do prvního talíře dáme pomeranč, v jiných nic nebude, takže: „tlesk“- nic-nic-nic. Přidáme jim pomeranč do druhého talíře, takže: „tlesk“, „tlesk“, nic-nic. Přidáme pomeranč do třetího talíře, takže: „tlesk“, „tlesk“, „tlesk“, nic. A tak dále – různě střídáme. Důležité je stále dodržovat metrum na čtyři doby („vytleskat nebo vydupat všechny talíře“).

Až se ujistíme, že všechny děti aktivitu chápou, rozdělí se do dvojic, případně do trojic. Jeden bude vždy „dirigent“, který nachystá svou vlastní kombinaci ovoce a druhé dítě se jej snaží správně vytleskat, či vydupat. Pokud dítě přesně napodobí kombinaci, vymění se.

Na závěr aktivity se vrátíme zpět do elipsy a děti se položí na záda, můžou zavřít oči. Pustíme jim zvuky přírody a začneme vyprávět vymyšlený příběh „Na louce“ (dětem popisujeme,

jak to na louce vypadá, co tam můžeme vidět, slyšet apod.). Poté se bavíme, co všechno na této louce viděly a slyšely.

5.7 3. AKTIVITA – CO JE TO TEMPO?

Tato aktivita je zaměřena na propojení pohybové a hudební činnosti pomocí rozlišování tempa – pomalu, rychle, ale také hlasitosti (nahlas, potichu).

Téma – Co je to tempo?

Cíl v jazyce učitele – podpořit koordinaci těla a pohybů

Cíl v jazyce dítěte – dokázat sladit pohyb s hudbou

Organizační forma – řízená činnost

Metoda – dovednostně-praktická (poslechové cvičení)

Prostředky a pomůcky – široká lepicí páska, ozvučná dřívka, triangel, klavír

Na začátku děti pro správné naladění a zklidnění chodí pomalu po elipse za doprovodu relaxační hudby. Následně si stoupneme kolem elipsy a přivítáme se písničkou „Dobré ráno“. S dětmi se pak posadíme do tureckého sedu a povíme si o tom, co nás dnes čeká. Bavíme se o tom, co může rychlé, co pomalé, co můžeme dobře slyšet, protože je to nahlas, a co naopak je velmi tiché a musíme nastražit uši, abychom to slyšeli.

Po tomto rozhovoru dáme pokyn dětem, aby se rozutekly po herně a chodily pomalu nebo rychle, podle tempa, kterým budeme hrát na ozvučná dřívka. Poté můžeme dětem dřívka předat, aby si také vyzkoušely udávat tempo a vystřídalaly se.

Další aktivita bude zaměřena na rozlišení nahlas a potichu. Opět využijeme i klavír. Dáme dětem pokyn, že pokud budeme hrát na klavír nahlas, budou dělat velké kroky a dupat jako medvěd. Naopak, pokud budeme hrát potichu, budou dělat malé kroky a jemně naskakovat po špičkách jako ptáčky. Pro dobré rozlišení budeme při hře „nahlas“ využívat spodních, hlubokých tónů a při hře „potichu“ zase horních, vysokých tónů, abychom podpořili představu medvěda a ptáčka.

Na závěr aktivity se vrátíme zpět do elipsy a děti se položí na záda. Pustíme jim zvuky přírody a začneme vyprávět vymyšlený příběh „Na louce“ (dětem popisujeme, jak to na louce vypadá, co tam můžeme vidět, slyšet apod.). Poté si opět pošleme postupně elipsoid a bavíme se, co všechno jsme na louce slyšely a co jsem si z dnešního dne nejvíce užily, či naopak, co nás nejméně bavilo.

5.8 4. AKTIVITA – CO JE TO RYTMUS?

V této aktivitě se děti seznámí s chůzí do rytmu pomocí vlastních barevných šlapacích not.

Téma – Co je to rytmus?

Cíl v jazyce učitele – podpořit koordinaci těla a pohybu

Cíl v jazyce dítěte – dokázat sladit pohyb s rytmem a hudbou

Organizační forma – řízená činnost

Metoda – dovednostně-praktická (rytmické cvičení)

Prostředky a pomůcky – široká lepicí páska, šlapací noty, klavír, triangl

Aktivita opět začíná za doprovodu hudby chůzí po elipse. Děti už jsou zvyklé z předešlých aktivit chodit po elipse bez bot. Opět povídáme dětem příběh o louce, co tam můžeme vidět a slyšet. Děti si takovou louku představují. Poté se zastavíme a zase se pozdravíme písničkou „Dobré ráno“.

Po přivítání se posadíme okolo elipsy a dětem představím barevné šlapací noty a nechám je, ať si je ohmatají a následně si je položí před sebe. Nejdříve si vyzkoušíme jednoduchou aktivizující aktivitu, a to že pokud zvedneme notu nad hlavu, tak můžeme zpívat, křičet, prostě vydávat jakýkoliv zvuk. Pokud ji však položíme zpátky na zem, jsme ticho. Hlavní aktivita spočívá v tom, že během zpívání písní budeme pochodovat do rytmu po šlapacích notách. Nejdříve však začneme na jednoduchých pořekadlech, na kterých dětem princip představíme a společně jej vyzkoušíme. Pochodujeme nejprve na místě na jedné šlapací notě (každé dítě má před sebou jednu šlapací notu). Poté můžeme poskládat šlapací noty do kruhu, po kterých děti chodí do rytmu. Toto je však náročnější varianta, jelikož děti musí být během pochodování v kruhu obezřetné vůči ostatním dětem.

Následně necháme prostor dětem, aby si vybraly píseň, kterou si chtějí zazpívat za pomoci šlapacích not na nich pochodovat. Můžeme vždy zvolit jedno dítě, které bude předvádět ostatním dětem. Děti se pak budou střídát.

Na závěr aktivity se vrátíme zpět do elipsy. Dětem pošleme elipsoid a každý může říct název své oblíbené písně. Pokud ji ostatní děti nebudou znát, může si kousek této písně zazpívat. Dáváme dětem pocit jistoty tím, že se k jejím zpěvu písně přidáme a např. tleskáme do rytmu.

Obrázek 3 Šlapací noty

5.9 5. AKTIVITA – CO JE TO HUDBA?

Poslední aktivita je zaměřena na propojení všech proběhlých aktivit. Děti se seznámí s různými lehkoovladatelnými hudebními nástroji, zkusí si na všechny z nich zahrát. Vrcholem aktivity je společný úkol dětí, a to na velký formát papíru namalovat „hudbu“.

Téma – Co je to hudba?

Cíl v jazyce učitele – Osvojit si práci s jednoduchými hudebními nástroji

Cíl v jazyce dítěte – Dokázat zacházet s jednoduchými hudebními nástroji

Organizační forma – skupinová výuka

Metoda – názorně-demonstrační (ukázka aktivity), dovednostně-praktická (hra na hudební nástroje)

Prostředky a pomůcky – Široká lepicí páska, Orffovy nástroje, pastelky, papír A1

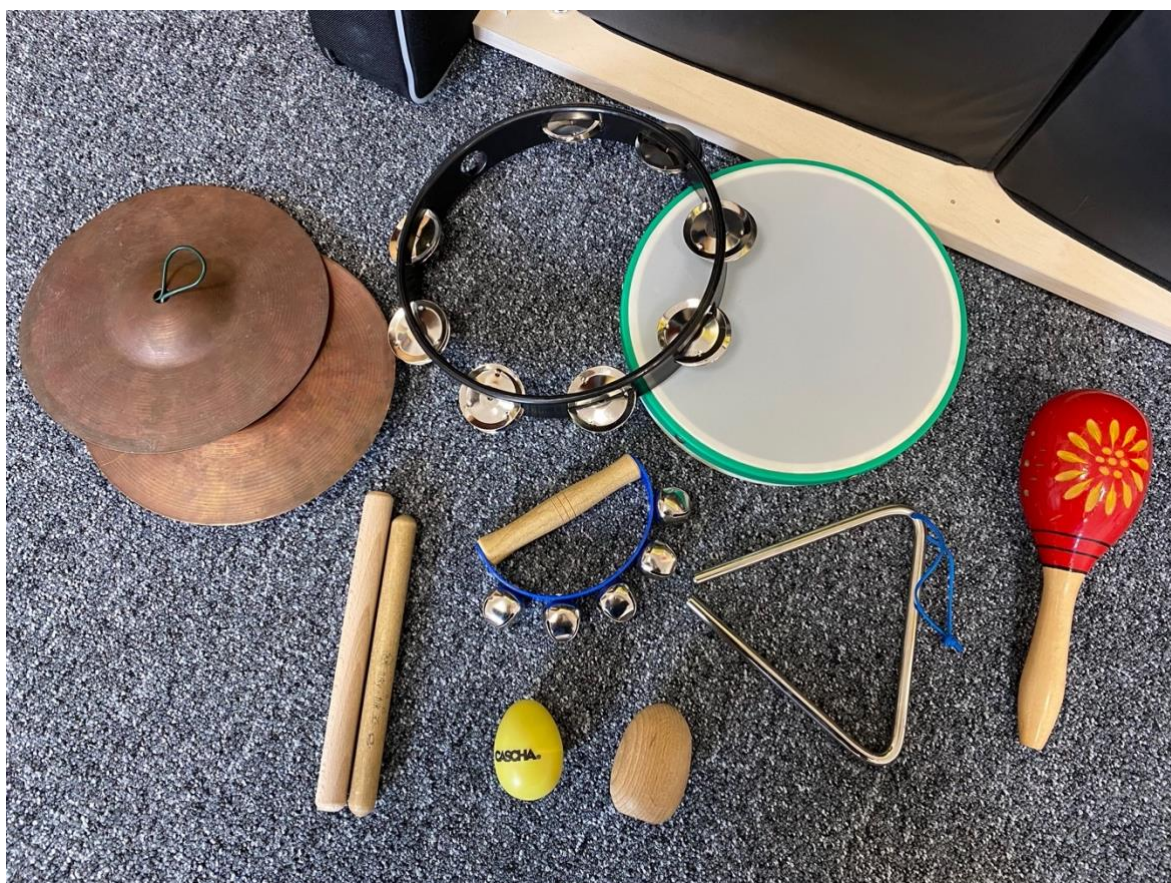
Dětem opět jako první pustíme klidnou hudbu, během které budou chodit po elipse. Poté se zastaví a přivítáme se písničkou „Dobry den“. Posadíme se do tureckého sedu a zeptáme se dětí, co si představí, když se řekne hudba.

Poté se bavíme s dětmi, co je to orchestr, že tam hrají muzikanti a každý má svůj hudební nástroj. Nakonec řekneme dětem, že si dnes na takový orchestr zahrajeme a každý se dnes promění v hráče na nástroj. Děti rozdělíme do skupinek podle nástrojů – sedm dětí si stoupne ke klavíru, kde každý bude hrát jeden tón pomocí ukazováčku (*na klavíru jsem tyto tóny společně s dětmi vyznačila barevně, aby každé dítě vědělo, kterou klávesu má hrát*) a ostatní dostanou některý z Orffových nástrojů (bubínek, triangl, ozvučné dřívka atd.). Každé dítě si vyzkouší nejdřív na daný nástroj zahrát sám, aby se s ním seznámil a věděl, jak má znít. Poté děti rozdělíme na 4 skupinky – v první skupině budou dřívka, v druhé skupině bubínky, třetí skupina bude hrát u klavíru a poslední, čtvrtá skupina, bude hrát na zbylé lehkoovladatelné hudební nástroje. Jako správný orchestr musíme mít dirigenta, který nám řekne, které nástroje mají hrát a které naopak mají přestat hrát. Budeme vždy ukazovat na danou skupinu, která má hrát a počítáme pomalu vždy na 4 doby – PRVA, DRUHA, TŘETÍ, ČTVRTÁ. Nejdřív ukážu na první skupinu a ta začne hrát, dopočítám do čtyř a pak ukážu na druhou skupinu a tak dále. Na ukončení „orchestru“ použiju ten stejný postup – na kterou skupinku dětí ukážu, ta přestane hrát. Děti si pak hudební nástroje můžou mezi sebou vyměnit a vyzkoušet si i práci dirigenta.

Následně dostanou děti společný úkol, a to nakreslit „hudbu“. Dáme jim k dispozici jakékoliv výtvarné potřeby (pastelky, fixy, voskovky apod.) a výkres o velikosti A1. Můžou se společně domluvit na tom, co budou kreslit, anebo si každý může kreslit sám. Obrázky se klidně mohou různě překrývat, ale necháváme místo pro fantazii a nijak do aktivity nezasahujeme.

Až děti dokreslí, vrátíme se zpátky do elipsy, kde si děti sednou do tureckého sedu. Pošleme si elipsoid a každý může a nemusí říct, jestli se mu dnešní hra líbila nebo ne. Pak si děti lehnou kolem elipsy, zavřou oči a pustím jim hudbu přírody – déšť, zpěv ptáků apod. Děti budou poslouchat hudbu, a poté řeknou, co všechno slyšely.

Obrázek 4 Orffovy nástroje

6 EVALUACE SADY AKTIVIT

Evaluace sady aktivit probíhala dvěma způsoby. Prvním způsobem byla vlastní reflexe jednotlivých aktivit, kde jsem se zaměřila na vhodnost zvolených aktivit na vlastní pedagogickou činnost. Dalším způsobem byla evaluace učitelkou pomocí záznamového archu a společného rozhovoru po každé aktivitě.

6.1 Sebereflexe

Hlavním cílem mnou vytvořené sady aktivit bylo seznámit děti s hudebními prvky, jako je rytmus, metrum, tón, hudba. Aktivity byly zvoleny tak, aby je zvládlo každé dítě předškolního věku. U aktivit se mi dařilo zaujmout děti, jelikož jsem se snažila využít pestrost pomůcek, aby pro děti byly aktivity zajímavé a pokaždé se mohly seznámit s něčím novým. U některých aktivit jsem si však všimla, že by bylo vhodné je ještě nějak doplnit a u jiné aktivity zase naopak zkrátit, proto bych se příště zaměřila více na časovou náročnost aktivit. Podrobněji se o tom zmiňuji v doporučení pro praxi mateřských škol.

Pro další sadu aktivit bych zvolila jiné schéma realizace, a to nejlépe pravidelně jedenkrát týdně po celou dobu školního roku. Děti by se tak mohly lépe naučit pracovat s hudebními nástroji a pomůckami.

6.2 Hodnocení od učitelky

Jako evaluaci pro paní učitelku jsem zvolila záznamový arch, do kterého učitelka stručně zaznamenávala odpovědi během aktivit. Potom po jednotlivých aktivitách následoval krátký společný rozhovor, ve kterém mi učitelka zmiňovala se připomínky k aktivitám a já si je zapisovala. Po poslední aktivitě jsme udělaly závěrečné celkové hodnocení celé sady aktivit, kde jsme si shrnuly plusy a mínusy celé sady aktivit.

Bohužel paní učitelka psala do záznamového archu velmi stručně, především jednoslovné odpovědi formou souhlasu. Čekala jsem obsáhlejší odpovědi, avšak po každé dokončené aktivitě mi svůj názor a připomínky vždy dostatečně objasnila.

Tabulka 2 Záznamový arch

AKTIVITA:	Byla studentka připravená na danou aktivitu?	Byla aktivita zvolena přiměřeně k věku dětí?	Zapojovaly se děti aktivně do činností?	Poznámky, připomínky:
Co jsou to tóny?	„Ano.“	„Ano.“	„Ano.“	„Studentka by mohla mluvit pomaleji, aby ji děti lépe rozuměly.“
Co je to metrum?	„Ano.“	„Ano, dnes by se mohly zapojit i menší děti.“	„Ano.“	„Tato aktivita se mi velmi líbila.“
Co je to tempo?	„Ano.“	„Aktivita byla pro děti náročnější.“	„Téměř všechny děti ano.“	–
Co je to rytmus?	„Ano.“	„Ano.“	„Ano.“	–
Co je to hudba?	„Ano.“	„Ano.“	„Zpočátku ano, ke konci méně.“	„Aktivita byla nakonec delší a některé děti už na závěr nedávaly pozor.“

6.3 Porovnání sebereflexe a hodnocení učitelkou

Zde popisují pár věcí, na kterých jsme se s paní učitelkou shodly a neshodly.

Délka trvání aktivit

S paní učitelkou jsme se shodly na tom, že by bylo vhodné některé aktivity buďto zkrátit, nebo rozdělit na více částí, jelikož děti už ke konci nedávaly pozor a aktivita je přestala bavit (bylo to příliš dlouhé). Bylo by také vhodné příště zvolit jiný časový plán realizace aktivit, a to pravidelně jedenkrát do týdne během celého roku.

Motivace dětí

Děti jsem motivovala vždy na začátku každé aktivity pomocí příběhu za doprovodu relaxační hudby. Shodly jsme se na tom, že motivace k činnostem formou chůze po elipse za doprovodu hudby děti zklidnila a dobře připravila na činnosti.

Zvolené organizační formy

Paní učitelka má názor takový, že je nejvhodnější řízená činnost, jelikož u hudebních činností to jinak nejde a děti jsou na to zvyklé. Zde však musím s paní učitelkou nesouhlasit. I když to bylo náročné, dvě aktivity se mi podařily vytvořit formou skupinové výuky. Děti si práci ve skupině s kamarády užívají a vede to k rozvoji spolupráce a jejich představitivosti.

7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI MATEŘSKÝCH ŠKOL

Na základě dat získaných z evaluace a zhodnocení všech kladů a záporů jsem vypracovala následující doporučení pro praxi.

Myslím, že by bylo vhodné tuto sadu hudebních aktivit rozdělit na více částí a do delšího časového období. Všechny aktivity byly vytvořeny pro děti předškolního věku, avšak nevylučuji, že by některé z aktivit zvládly i děti mladší. Aktivity by se musely však lehce poupravit a počítat vždy s alternativou jednodušší aktivity. Co se týče počtu dětí ve skupině, doporučila bych spíše menší počet, a to maximálně dvanáct dětí z takového důvodu, abychom měli možnost lepší interakce a větší individuálnosti při práci s dětmi.

Jsem přesvědčena, že by bylo vhodné zařazení těchto aktivit v mateřské škole v pravidelném intervalu, a to například jedenkrát týdně během celého školního roku. Dle mého názoru by bylo rozhodně příhodné si vyhradit k těmto hudebním činnostem jeden určitý den (např. pátek), jelikož pravidelnost a jasně daný rozvrh je pro děti v mateřské škole velmi důležitý.

ZÁVĚR

Záměrem mé bakalářské práce bylo vytvořit sadu aktivit inspirované metodou Hudební elipsa. Důvodem vytvoření aktivit bylo především to, že tato metoda není moc známá mezi učiteli mateřských škol a pomůcky Ireny Krškové jsou opravdu dobře navrženy pro děti k učení se základů hudební nauky. Těmito aktivitami jsem chtěla také dokázat, že jsou snadno realizovatelné v mateřské škole a že také není potřeba originálních pomůcek – vše je možné si vyrobit či se inspirovat k vytvoření úplně jiných, vlastních hudebních prostředků.

V teoretické části jsem se věnovala metodě Hudební elipsa a autorce Ireně Krškové. Dále jsem se zaměřila na hudební činnosti v předškolním vzdělávání, které jsem rozdělila na činnosti poslechové, hudebně pohybové, pěvecké a instrumentální. Dále jsem se zmiňovala o tom, jaké místo mají hudební činnosti v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání a poslední kapitolu teoretické části jsem věnovala aplikaci principů Hudební elipsa v mateřské škole. Jako velkou nevýhodu vnímám nedostatek podkladů a odborné literatury ohledně autorky Ireny Krškové a její metodě. Také jsem zaznamenala velmi nízký počet literatury o hudebních činnostech, které jsou určeny pro předškolní vzdělávání.

V praktické části jsem představila vytvořenou sadu aktivit inspirované principy metody Hudební elipsa, včetně cílů těchto aktivit a realizace. Tyto aktivity jsem nazvala formou otázky: Co jsou to tóny? Co je to metrum? Co je to tempo? Co je to rytmus? Co je to hudba? Během realizací těchto aktivit se nevyskytl výrazný problém, který by nějak narušoval jejich hladký průběh.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Campbell, P. S., & Scott-Kassner, C. (2014). *Music in childhood: From Preschool through the Elementary Grades. Fourth Edition*. Boston: Schirmer.
- Daniel, L. (2010). *Metodika hudební výchovy. Vyd. 3., dopl.* Ostrava: Montanex.
- Grigová, V. (2020). *Základní hudební znalosti*. Olomouc: ALDA.
- Hasalíková, S. (2015). *Irena Kršková roz. Buržáková. Paměť národa*. <https://www.pametnaroda.cz/cs/krskova-roz-burzakova-irena-1932>
- Jurkovič, P. (2012). *Od výkřiku k písničce*. Praha: Portál.
- Klasová, J. (2018). *O autorce. Potštátský houslový klíč*. <https://www.potstatskyhouslovyklic.cz/autorka-irena-krskova/>
- Kubecová, M., Pehelová, M., Slavíková, M., Růžičková, V., & Váňová, H. (2017). *Rozvíjíme hudební dovednosti dětí*. Praha: Raabe.
- Lišková, M. (2012). *Hudební činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe.
- Miendlarzewska, E. A., & Trost, W. J. (2014). How musical training affects cognitive development: rhythm, reward and other modulating variables. *Frontiers in Neuroscience*, 7, 1–18. <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fnins.2013.00279/full>
- MŠMT (2021). *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. <https://www.msmt.cz/file/56051/>
- Raková, M., Štípalová, L., & Tichá, A. (2016). *Zpíváme a nasloucháme hudbě s nejmenšími (Vydání druhé)*. Praha: Portál.
- Roberts, J. C., & Beegle, A. C. (2018). *World music Pedagogy, Volume II: Elementary Music Education*. New York: Routledge.
- Sedlák, F., & Váňová, H. (2013). *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum.
- Syslová, Z., Burkovičová, R., Kropáčková, J., Šilhánová, K., & Štěpánková, L. (2019). *Didaktika mateřské školy*. Praha: Wolters Kluwer.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ADHD	porucha pozornosti s hyperaktivitou
apod.	a podobně
např.	například
RVP PV	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Boomwhackery	28
Obrázek 2 Hudební zvonky	28
Obrázek 3 Šlapací noty	33
Obrázek 4 Orffovy nástroje	35

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Obsah aktivit.....	26
Tabulka 2 Záznamový arch.....	37

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Uvítací píseň

PŘÍLOHA P I: UVÍTACÍ PÍSEŇ

Dobré ráno, dobrý den

